

Mestari-hömeigi Sundui Suomessa

Sunduin Suomen vierailu ajoittui aikaan, jolloin kurkkulaulusta ei täällä tiedetty käytännössä mitään. Tosin jo 1970-luvulla oli **Ilpo Saunio** soittanut radiossa tuvalaista kurkkulaulua ohjelmasarjassa Neuvostokansojen musiikkia, mutta siitä on tuskin jäänyt suurta jälkeä kuulijoiden korviin. 1980-luvulla heräsi ennakkoluulottomien ja aktiivisten musiikin tekijöiden ja -tutkijoiden kiinnostus muiden kansojen musiikkiin ja myös kurkkulaulu tuli uteliaitten tietoisuuteen. Kuhmon Kamarimusiikkifestivaalin silloinen taiteellinen johtaja **Seppo Kimanen** kertoo kuulleensa vietnamilaisesta etnomusikologista ja muusikosta **Tran Quan Haista Eero Tarastilta** ja päätti kutsua hänet esittelmään vietnamilaista musiikkiperinnettä Kuhmoon. Vierailun aikana kävi ilmi, että Hai hallitsi myös yläsävellaulun ja kertoi Kimaselle Sunduista, joka innosti ajatuksista kutsua mongolialainen mestari Kuhmoon. Lehtikirjoitusten mukaan alkoi puolentoistavuoden prosessi, joka päättyi siihen, että heinäkuussa 1984 Sundui saapui säestäjänsä **Dashawan** kanssa esittelemään ennenkuulumattomia taitojaan.

Lehtileikkeet tuon vuoden sanomalehdistä osoittavat, että kurkkulaulu herätti tavatonta kiinnostusta ja Sundui oli esillä noin seitsemässäkymmenessä artikkelissa. Artikkeleissa kuvattiin Sundui maailman parhaaksi kurkkulaulajaksi, jolla oli viitisenkymmentä oppilasta Mongoliassa.

Helisingin Sanomien **Hannu Ilari Lampila** kuvailee esitystä: "Mestari Sundui myös lauloi yksinäisesti, möristen uskottoman matalalta. Sävelmä voitti kirkkaasti suomalaiset runo-velmät yksinkertaisuudessaan ja monotonisuudessaan. Mutta jollain tavalla laulu oli myös kovin hauska ja mielenkiintoinen. Möristessäänkin Sundui pystyi elävöittämään sitä omaperäisin vivahtein ja painoituksin, jotka syntyvät paljolti Mongolian hauskalta kuulostavasta kielestä. Ja kun laulu kohosi ekstaasiin, Sundui meni aluksi hieman vaikean näköiseksi, hänen kurkkunsa alkoi pihistä ja korista – ja yhtäkkiä ilmoille puhkesi tuo korkea, ujeltava ääni."

Kaikkia toimittajia ei kurkkulaulu innostanut. "Kaksiääninen soololaulukin oli minulle, anteeksi vain, taidokasta kuriositeettia enemmän kuin musiikkia, kuin sahan ja sordinoidun sumu-sireenin duetto."

Kalevan **Esko Aho** on hyvin vaikuttunut: "Sanat ovat täysin riittämättömiä kuvaamaan mongolialaista kaksiäänilaulua: se täytyy kokea. Ääntä tulee nenästä, suusta ja vatsasta tarpeen mukaan viiden oktaavin alueella, laulajan kurkun ja kasvojen jokainen lihas osallistuu äänen synnyttämiseen."

Kaarina Turunen on saanut kiinnostavan miellelyhtymän: "Laulu, joka muistuttaa milloin myrskytuulen vihellystä, milloin äänihuulihalvauksen saaneen kissan nau'untaa kertoo laulajan tunnelmista."

Lehtiartikkeleiden ja aikalais-todistusten mukaan vierailu oli hyvin onnistunut. Sundui valloitti esityksillään niin kollegat, yleisön kuin toimittajatkin. Hän oli nauttinut Kuhmon luonnosta ja saunomisesta. Ainoastaan suomalainen ruoka oli herättänyt epäluuloja ja erään paikalla olleen mukaan Sunduilla oli mukana oma kokki ja hän oli omissa ruuissaan.

Vierailu kuului Suomen ja Mongolian väliseen kulttuurinvaihtosopimukseen.

rankempaa menoa ja perusti kurkkulaulua hyödyntävän rock-yhtyeen, joka alkoi versioida traditionaalisia kappaleita sähköisin soittimin. Maailman musiikin keskus tuotti Yat-Khan Yenisei Punk -levyn 1996. Edellisen vuoden kesänä Haapavesi Folk -festivaalin kursseilla oli opettamassa tuvalainen Boris Salchak. Salchakilla oli festivaaleilla shamaaniesitys, johon kuului myös hieman kurkkulaulua. Salchak ei ollut ykkösluokan kurkkulaulaja, mutta aivan riittävän hyvä auttamaan innostuneen joukon alkuun. Kurkkulaulun opettamista Haapavedellä jatkoi Albert Kuvezin seuraavana kesänä. Viikon ajan opiskelijat perehtyivät kargyra-tekniikan saloihin. Albert kun ei muuta laulanut. Saman vuoden syksyllä Jukka-Pekka Lilja järjesti Albert Kuvezinin kurkkulaulukurssin Luonnon keskuksessa Röykässä eteläisessä Suomessa. Tuolle kurssille osallistui jo lähes viisikymmentä osallistujaa. Röykan kurssilla sai alkunsa idea perustaa yhdistys edistämään kurkkulaulun harrastusta ja tunnettuutta Suomessa.

Yhdistys perustettiin 1997 ja samana vuonna alettiin puuhata jonkinlaisen festivaalin järjestämistä. Oli selvää, että festivaaleille piti saada aito tuvalainen monipuolinen kurkkulaulaja. Internet oli alkutaipaleella, mutta hakukoneen avulla kävi ilmi, että pohjoissuomalainen harrastajalentopallojoukkue oli tehnyt ihmeellisen matkan Tuvaan ja pelaamisen ohella kuulleet myös Vladimir Sojanin esittämää kurkkulaulua. Sähköpostin tavoittama Steven Sklar oli käynyt Tuvassa 1995 ja vahvisti, että Sojan on erinomainen laulaja. Yhdistyksessä alettiin puuhaata kutsua ja matkaa. Vähävaraisena yhtistys pystyi tarjoamaan vain junalippua ja niin Vladimir Sojan tuli tyttärensä Lilian kanssa esiintymään Kieku – Ihmisen äänen juhla -tapahtumaan maaliskuussa 1998.

Festivaali herätti paljon kiinnostusta ja sitä päätettiin jatkaa. Kun apurahahanatkin aukenivat järjestettiin festivaali kohtuullisen kokoisena myös kolmena seuraavana vuonna. Kolmantena vuotena apurahojen määrä romahti ja tapahtuma kiihtyi resurssien kadotessa. Samalla katosi motivaatio isojen tapahtumien järjestämiseen ja yhdistys jatkoi vaatimattomammin raapien vuosien varrella erilaisin yhteistyökuvioin tappiot kuitatuksi. Festivaalien lisäksi yhdistys julkaisi jäsenlehteä yksitoista kertaa, joista viimeinen 10-vuotisjuhlan kunniaksi nelivärisenä oikeana aikakauslehtenä sekä järjesti useita pienempiä tapahtumia, joissa kurkkulaulua tuotiin tutuksi isommalle yleisölle.

Haapavesi Folk jatkoi myös kurkkulaulun esiintuomista ja siellä on esiintynyt ja pitänyt kursseja Albert Kuvezin, Kongar-ool Ondar, Tuva Kyzy ja Huun-Huur-Tu Tuvasta sekä Transmongolia ja Seda Mongoliasta. Näiden lisäksi Suomessa on vierailut esiintyjä Altailta, Burjatiasta, Kalmukiasta ja Kiinan Sisä-Mongoliasta. Kurkkulaulajat tekivät läheisintä yhteistyötä Chirgilchinin, Tuva Kyzyn, Huun-Huur-Tun, Hosoon, Transmongolian ja Sedaan kanssa. Länsimaisista vakavista harrastajista Suomessa vieraili Steven Sklar USAsta, Mark van Tongeren Hollannista, Michael Ormiston Iso-Britanniasta ja Raphael de Cock yhtyeineen Belgiasta. Myös useita yläsävellaulun harrastajia ja ammattilaisia on vierailut Suomessa säännöllisesti. Samoissa merkeissä on käynyt myös sardinialainen Tenores Goiné di Nuoro.

Tran Quang Hai syntyi vuonna 1944 Vietnamissa perheeseen, jossa oli ollut ainakin viisi sukupolvea muusikkoja. Hän opiskeli Saigonissa siihen asti, kun muutti Pariisiin vuonna 1961. Siellä jatkuivat musiikin opinnot ja perehtyminen vietnamilaiseen musiikkiin jatkui. Hän työskenteli etnomusikologina vuodesta 1968 lähtien Musee de l'Homme etnomusikologian osastolla. Vietnamilaisen musiikin ohella erikoisalana oli myös siperialainen yläsävellaulu. Ihmisen museosta hän jäi eläkkeelle 2009. Työnsä ohella Hai levytti 23 levyä vietnamilaista musiikkia. Edelleen hän pitää yläsävellaulukursseja. Vietnamilaisen instrumenttien ja yläsävellaulun ohella hän hallitsee myös lusikoiden ja munniharpun soiton.

Lisätietoja Tran Quan Hain toiminnasta: <http://tranquanghai.com>
Blogiinsa <https://haidiphonie.com/> hän on koonnut paljon yläsävel- ja kurkkulauluaiheisia linkkejä.